

Vad tyckte föräldrar och barn om 6-årsundersökningen?

Elisabet Hagelin

Föräldrar till de barn som inbjudits till sexårs-screeningen fick i en enkät tala om vad de och barnen tyckte om undersökningen. Majoriteten av de svarande mottog undersökningen väl, även de vars barn hade problem. Ett fåtal föräldrar ansåg att förskolan inte borde delta i undersökningen genom att besvara frågor om barnet.

Elisabet Hagelin är barnsjuksköterska/distriktssköterska, forskarstuderande och arbetar som forskningsassistent i "Barnfamiljerna och samhällets service".

Det på annan plats i detta nummer beskrivna försöket med en mer omfattande hälsoundersökning av barn vid 5 1/2–6 års ålder, (1) var en ny arbetsuppgift för barnhälsovården och en nyhet för barnfamiljerna. De metoder som prövades innebar att barnens föräldrar kom att få en mer aktiv roll än vad som är vanligt vid hälsoundersökningar inom barnhälsovården.

För att kunna rätta till eventuella brister i metoden var det därför angeläget att få en uppfattning om vad de inbjudna föräldrarna och barnen tyckte om hälsoundersökningen. Att få kunskaper om barnfamiljernas inställning till förändringar i barnhälsovårdens övervakningsprogram var också viktigt med tanke på ett eventuellt införande av den nya hälsoundersökningen i större skala. Föräldrars och barns syn på en utvidgad hälsoundersökning vid 5 1/2–6 år finns inte alltid redovisad i tidigare rapporter om motoriska och perceptuella problem hos förskolebarn, (2, 3).

Material och metod

Efter varje screeningomgång, dvs i slutet av våren -87 och i slutet av hösten -87, sändes en enkät med frågor om hälsoundersökningen till alla familjer boende i forskningsområdet som hade barn födda 1981 och som fått en inbjudan till den nya hälsoundersökningen. Enkäten besvarades anonymt vilket innebar att inga påminnelser kunde göras till dem som inte besvarat enkäten.

Resultat

104 barns föräldrar hade fått inbjudan till hälsoundersökningen. Ett barn hade flyttat från området strax efter genomgången hälsoundersökning vilket medförde att 103 (99%) av familjerna nåddes av frågeformuläret. Nittiotvå (88.5%) av områdets barn hade genomgått undersökningen och 12 (11.5%) hade tackat nej till inbjudan eller inte kommit på erbjuden tid.

I tabell 1 redovisas svarsfrekvensen för olika grupper.

Tabell 1. Svarsfrekvens för föräldrar som inbjöds till screeningen (N=104), som kom respektive ej kom till undersökningen samt för föräldrar som kom till screeningen (N=92), och vars barn uppvisade respektive ej uppvisade problem vid undersökningen.

Antal föräldrar vars barn		Svarsfrekvens:	
		Antal	Procent
<i>Inbjudits och:</i>			
genomgått screeningen	(n=92)	59	64.1
ej genomgått screeningen	(n=12)	5	41.7

<i>Genomgått screeningen och:</i>			
uppvisat problem	(n=25)	13	52.0
ej uppvisat problem	(n=67)	46	68.7

Tabell 2. Synpunkter på de olika undersökningsmomenten från föräldrar vars barn deltagit respektive ej deltagit i hälsoundersökningen. Procentandel svarande på de olika frågeställningarna i respektive grupp, us = uppgift saknas

Frågeställning	Svar från föräldrar vars barn:					
	Deltagit (N=59)			Ej deltagit (N=5)		
	procentandel			procentandel		
	ja	nej	us	ja	nej	us
● Var informationsbrevet lätt att förstå?	93.2	3.4	3.4	20.0	40.0	40.0
● Gav informationsbrevet tillräcklig information?	91.5	3.4	5.1	—	60.0	40.0
● Var frågorna i föräldraformuläret lätta att besvara?	83.1	11.9	5.1	60.0	20.0	20.0
● Bör förskolans syn på Ditt barn ingå i undersökningen?	91.5	6.8	1.7	20.0	60.0	20.0
● Diskuterade Du Ditt barn med förskolläraren i samband med frågeformuläret?	61.0	39.0		—	—	—
● Fick Du diskutera Ditt barns utveckling med sjuksköterskan i tillräcklig utsträckning?	84.8	15.3				
● Fick Du diskutera Ditt barns språkutveckling med logopeden i tillräcklig utsträckning?	83.1	13.6	3.4			
● Fick Du veta något nytt om Ditt barn genom undersökningen?	27.1	72.9				
● Ledde undersökningen till att Ditt barn fick tid hos läkare eller psykolog?	22.0*	76.3	1.7			

*) Inklusive tre föräldrar som uppgav tid hos logoped/audiolog.

Bortfallet på enskilda frågor var mycket litet.

Fyra av de fem som ej kom till screeningen men som besvarade enkäten kommenterade varför de inte kom till undersökningen. Två angav tidsbrist som skäl att inte komma. En förälder angav tidigare missnöjdhet med 4-årsundersökningen som skäl att inte vilja komma och en annan förälder angav undersökningens oklara syfte som skäl. På frågan: "Vad tycker Du om denna hälsoundersökning?" svarade tre av de fem att de tyckte att hälsoundersökningen var onödig.

Av de 59 föräldrar som deltog i hälsoundersök-

ningen svarade 57 (96.6%) att de tyckte att undersökningen var bra. En av de övriga föräldrarna ansåg att undersökningen var onödig. Femton (25.4%) av föräldrarna gav även skriftliga kommentarer till frågan. Innehållet i de vanligaste kommentarerna var att det är viktigt att upptäcka barns svårigheter innan de börjar i skolan och att regelbundna hälsoundersökningar är positivt. Samtliga av de föräldrar vars barn hade någon form av problem tyckte att hälsoundersökningen var bra.

I tabell 2 redovisas en sammanställning över synpunkter från föräldrar vars barn deltog respektive ej

Samtliga av de föräldrar vars barn hade någon form av problem tyckte att hälsoundersökningen var bra.

deltog i hälsoundersökningen.

Föräldrar vars barn ej deltog i screeningen var något mindre positiva och några gav även uttryck för detta i skriftliga kommentarer. Det var framför allt den skriftliga informationen om syftet med undersökningen som man önskade få förtydligat. Dessutom framhölls speciellt att man inte önskade att förskolans syn på det egna barnet skulle ingå i hälsoundersökningen trots att dessa formulär lämnades och hämtades av föräldrarna själva.

Föräldrar vars barn deltog i hälsoundersökningen framförde huvudsakligen positiva synpunkter och kommentarer till de olika undersökningsmomenten, men ansåg att föräldraenkätens frågor angående barnets utveckling vållade en del svårigheter. Några av kommentarerna lydde: "Det var svårt att som förälder bedöma om barnet ligger under eller över genomsnittet, ... vad som är tidigt och sent i utvecklingen", "Svårigheten var att komma ihåg om barnets utveckling var normal, vilket jag antog, just därför att jag inte kom ihåg annat". Några tyckte att frågorna var "känsliga" och någon efterlyste mer konkretisering av frågeställningarna. Flera av dessa föräldrar, 15 (25.4%), kommenterade frågorna som gällde förskolans medverkan i hälsoundersökningen. Speciellt betonades att förskolans annorlunda utgångspunkt att se hur barnen fungerar i grupsituation var viktig att ta till vara vid en hälsoundersökning. En del tyckte att förskoleformuläret var ett bra diskussionsunderlag vid föräldrasamtal (ordinarie kvartssamtal) på barnets förskola. Hälften av föräldrarna hade dock inte diskuterat formulärets innehåll med barnets förskolepersonal i samband med att förskolläraren besvarat frågeformuläret.

Några föräldrar tyckte att de fått för lite tid med personalen på BVC. Ett flertal föräldrar framförde att de tyckte att diskussionen av barnets tal-/språkutveckling med logopeden var mycket positiv och att man fått veta något nytt om sitt barn just inom detta område.

Tre av de tio föräldrar vars barn hade någon form av motoriskt problem ansåg att de fått veta något nytt om sitt barn genom undersökningen. En av dessa föräldrar gav följande kommentar: "Jag har alltid blivit irriterad på mitt barn som aldrig kan sitta still... Fick nu reda på att han har låg muskeltonus och fick hans beteende beskrivet och förklarat. Han och jag fungerar bättre nu då jag inte blir lika irriterad utan mer förstår och har fått råd hur att 'träna'." En förälder vars barn hade nedsatt hörsel hade inte misstänkt detta före undersökningen.

På frågan: "Vad tyckte Ditt barn om besöket på BVC?" svarade 41 (69.5%) av föräldrarna att deras barn hade tyckt att det var roligt eller spännande med besöket på BVC. Ett flertal kommenterade att barnen tyckt att logopedens "rim och ramsor" var spännande och roliga. Elva (18.6%) föräldrar uppgav att deras barn inte gjort någon kommentar eller reagerat på besöket. Fyra (6.8%) föräldrar gjorde kommentarer som kan tolkas som negativa. Dessa kommentarer lydde: "Tråkigt, vill inte gå dit mera.", "Lite jobbigt", "Motivationen saknades" och "Tanter som krävde och ville att han skulle göra som de sa, men de hade inte mycket tolerans för hans behov att fråga och veta vad han undrade.". Ett av dessa barn var sk "utfallsbarn", dvs hade uppvisat bla motoriska svårigheter som diskuterades på besöket. Föräldrarna till övriga "utfallsbarn", dvs barn med motoriska och/eller tal-/språkproblem, svarade att deras barn inte reagerat negativt på besöket.

Diskussion

104 barns föräldrar fick en inbjudan till hälsoundersökningen, och av dessa erhöll 103 en enkät om undersökningen. Den totala svarsfrekvensen beräknad på hela populationen (104) uppgick till 61.5%. Detta får anses vara förhållandevis tillfredsställande med tanke på att ingen påminnelse skickades ut.

Tre av de tio föräldrar vars barn hade någon form av motoriskt problem ansåg att de fått veta något nytt om sitt barn genom undersökningen.

Endast hälften av de föräldrar vars barn tillhörde "utfallsgruppen" svarade på enkäten vilket gjorde att just denna mycket viktiga grups synpunkter inte kom med i tillräcklig omfattning.

Som underlag för generella slutsatser om hela gruppen är svarsfrekvensen dock inte tillräcklig, varför våra slutsatser och resonemang måste tolkas med försiktighet. I synnerhet vill vi understryka att endast hälften av de föräldrar vars barn tillhörde "utfallsgruppen" svarade på enkäten vilket gjorde att just denna mycket viktiga grups synpunkter inte kom med i tillräcklig omfattning.

Svarsfrekvensen bland föräldrar som tackade nej eller uteblev från hälsoundersökningen var betydligt lägre än bland de föräldrar vars barn deltog i screeningen. Undersökningens tillförlitlighet blev därför olika för olika grupper dvs relativt god för föräldrar vars barn deltog i screeningen och dålig för föräldragruppen vars barn inte deltog.

Eftersom det generella bortfallet i hälsoundersökningen var förhållandevis lågt, 12 barn, kan man i denna studie med svar från 5 av dessa barns föräldrar anse att man fått en viss inblick i bortfallsgruppens synpunkter även om de inte är representativa för hela bortfallet.

Eftersom undersökningen var anonym är bortfallet svårt att analysera. Man kan endast spekulera kring frågan om det var de negativt inställda och missnöjda föräldrarna som inte svarade eller om språksvårigheter bland invandrarfamiljerna gjorde att just denna grupp kom att utgöra det huvudsakliga bortfallet.

Det höga deltagandet vid hälsoundersökningen och de övervägande positiva svaren i enkätundersökningen talar för att barnhälsovårdens nya fördjupade hälsoundersökning blev väl mottagen av de flesta barnfamiljerna i området. De övervägande positiva enkätsvaren bör tolkas med försiktighet då det är välkänt att det vanligen är svårt att få annat än positiva svar på allmänt hållna frågor.

Enligt resultat från genomförandet av hälsoundersökningen, (1), hade 6 (6.5%) av de 92 screenade

barnens föräldrar inte besvarat föräldraformuläret eller lämnat formulär till barnets förskollärare men kom ändå till hälsoundersökningen. Antal barn som bara saknade förskolans formulär var 10 (10.9%). Detta innebär ett förhållandevis lågt formulärbortfall.

I denna enkätundersökning svarade ett fåtal föräldrar att de inte tyckte att förskolans syn på det egna barnet borde ingå i hälsoundersökningen och ett litet antal att föräldraformuläret var svårt att besvara. De slutsatser som kan dras av detta är att frågeformulär till föräldrar och förskolepersonal generellt mottas positivt men att förtydligande av de olika frågeställningarna i föräldraformuläret borde göras. Detta måste sägas med reservation för att de föräldrar som ej besvarade enkäten, 38 (36.5%), kan ha haft en annan uppfattning angående formulärens lämplighet och lättfattlighet. En negativ inställning till screeningen hörde vanligen också ihop med en negativ inställning till metoderna och tvärt om.

De ovan nämnda resultaten där 16 (17.4%) saknade förskoleformulär tyder på att det finns en liten grupp föräldrar som är negativt inställda till att förskolan gör en bedömning av barnet eller att en negativ inställning mot screeningen hos barnets förskollärare gjort att föräldrarna inte ville lämna formuläret till förskolan. Några enstaka förskollärare kan också ha vägrat att svara på frågorna under försöksperioden. Det stora flertalet föräldrar tyckte dock att förskolans bedömning är viktig.

De speciella mottagningarna som anordnades för 51/2–6-åringarna kom periodvis att vara mycket stressiga då akuta sjukvårdsproblem kolliderade med arbetet med barnen. Några av hälsoundersökningarna kom att utföras av för familjen främmande sjuksköterskor. Dessa faktorer påverkade familjens upplevelser av besöket i negativ riktning. Det är viktigt att framhålla att screeningen liksom allt an-

Det finns en liten grupp föräldrar som är negativt inställda till att förskolan gör en bedömning av barnet.

Man kunde dock se att barn som hade svårigheter var väl medvetna om sina svagheter och att de ogärna ville blotta dessa.

nat arbete med barn bör utföras under lugna förhållanden.

En av de viktigaste frågorna som vi ville ha svar på var barnens upplevelse av hälsoundersökningen. Vi såg det som mycket angeläget att barnen inte skulle uppleva besöket på BVC negativt och att vi genom hälsoundersökningen inte skulle skada mer än hjälpa. Speciellt viktigt var det att fånga upp reaktioner hos barn som uppvisade problem. Eftersom föräldrar till barn med problem svarade på enkäten i lägre utsträckning än övriga kan inga säkra slutsatser dras. De svar som gavs tyder ändå på att de flesta utfallsbarnen, enligt föräldrarnas bedömning, inte reagerat negativt. Under besöket på BVC kunde man dock se att barn som hade svårigheter var väl medvetna om sina svagheter och att de ogärna ville blotta dessa. Undersökaren har här en stor uppgift att gå varsamt fram och ge mycket uppmuntran och beröm även till barn med problem.

Slutsatser och förslag

Den utökade hälsoundersökningen av barn i åldern 5 1/2–6 år mottogs väl av barnen och deras föräldrar. De nya metoderna som prövades accepterades av de flesta familjerna. En liten del av föräldrarna tyckte inte att förskolans bedömning av enskilda barn skulle ingå i hälsoundersökningen.

Resultaten från undersökningen visade på svagheter som kan tillrättaläggas genom följande förslag:

- Introduktionsbrevet bör innehålla information om syftet med undersökningen och om hur samarbetet med skolan är upplagt.
- Frågeställningarna angående barnets utveckling bör preciseras i föräldraformuläret.
- Hälsoundersökningen bör planeras med goda tidsmarginaler och inte kollidera med mottagningstid för vuxna.
- Speciell uppmärksamhet bör inriktas på negativa reaktioner från barn och föräldrar när problem upptäcks genom undersökningen och vid behov skall snabb uppföljning erbjudas.

REFERENSER

1. Bondestam M, Hagelin E, Rydell AM, och Westerlund M: Sexårsundersökning i samarbete mellan BVC, föräldrar och förskola. Socialmedicinsk tidskrift, 65, 1988 (10).
2. Gillberg C: Neuropsychiatric Aspects of Perceptual, Motor and Attentional Deficits in Seven-year-old Swedish Children. Akademisk avhandling. Institutionen för Barn- och ungdomspsykiatri, Uppsala universitet, Uppsala 1981.
3. Rasmussen P: Neuropediatric Aspects of Seven-year-old Children with Perceptual, Motor and Attentional Deficits. Institutionen för Pediatrik II och Klinisk Neurofysiologi, Göteborgs universitet, Göteborg 1982.